

Aron Lund

Kriget i Syrien – den politiska geografin: En intervju med Fabrice Balanche

[Intervjun publicerades ursprungligen 30 januari 2015 (på engelska) på *Carnegie Endowment for International Peace*¹ och har sedan dess återgetts på flera andra ställen]

Fabrice Balanche, en av de ledande franska Syrienexperterna, har en ovanlig inriktning. Hans intresseområde handlar om politisk geografi, där han tar upp förhållandet mellan makt, samhälle och territorium. Som biträdande professor i geografi vid Université Lyon 2 och chef för dess *Groupe de Recherches et d'Études sur la Méditerranée et le Moyen Orient* [Forsknings- och studiegruppen om Medelhavsområdet och Mellanöstern], eller Gremmo, förekommer han flitigt i franska medier. Redan på ett tidigt stadium vände han sig emot uppfattningen att Syrien skulle gå mot ett fredligt maktskifte eller att president Bashar al-Assad var på väg att falla, vilket ledde till att han utsattes för en del häcklerier.

Hans arbeten börjar spridas på engelska, men huvuddelen är på franska – franskspråkiga läsare uppmanas därför att ta en titt på hans senaste bidrag, eller följa honom på Twitter. Fabrice Balanche har haft vänligheten att ställa upp på en intervju för *Syria in Crisis* och förklara sin metod för att kartlägga kriget i Syrien samt presentera sin syn på läget.

Berätta lite om hur det kom sig att du intresserade dig för Syrien.

Jag började arbeta med Syrien 1990 då jag höll på med min avhandling. Mellan 1992 och 2000 ägnade jag mig åt en stor studie om relationerna mellan den alawitiska folkgruppen och de styrande i Syrien, som del av en doktorsavhandling om politisk geografi. Den publicerades 2006 med titeln *La région alaouite et le pouvoir syrien*. Under den perioden bodde jag sex år i Syrien. Jag skildrade den på religiösa grupper baserade skyddslingpolitik som utgör en viktig del av det syriska samhället och min slutsats var att när Syriens förre president Hafez al-Assad avled i juni 2000 befann sig landet i samma läge som Jugoslavien när dess president Josip Broz Tito dog och att landet därför riskerade att gå samma öde till mötes.

I decembernumret 2011 av *Outre-Terre*, en fransk geopolitisk tidskrift, skrev du en artikel med rubriken *Geographie de la révolte syrienne*. Där gavs bilden att konflikten i Syrien bestämdes av sociala och religiösa faktorer, med en väpnad opposition med rötterna nästan helt inom den sunniarabiska majoriteten av befolkningen – framför allt bland missnöjda grupper som de fattiga på landsbygden – medan minoriteter och områden med överklass och medelklass antingen förhöll sig passiva eller gav aktivt stöd till presidenten. Det var en av de första mer omfattande studierna av konfliktens religiösa och socioekonomiska dimensioner och publicerades långt innan den typen av argument blev allmän sanning i medierna, och vid en tidpunkt då båda parter fullständigt förnekade den religiösa frågans betydelse i Syrien. Hur kom du fram till de slutsatserna?

Utbrottet av krisen i Syrien kom inte som någon överraskning för mig. Snarare var jag förvånad över att landet inte hade exploderat redan några år tidigare med tanke på att alla samhällsekonomiska indikatorer var röda. Där fanns sociala spänningar med grund i fattigdomen, spänningar mellan centrum och periferi och religiösa spänningar – och samtliga överlappade varann.

¹ Se [The Political Geography of Syria's War: An Interview with Fabrice Balanche](#)

Den *Infitah*, eller ekonomisk öppning, som inleddes 1991 och de alltmer tilltagande ekonomiska reformerna i liberal riktning under president Basharr al-Assad ledde till en social ojämlikhet, som var omöjligt att kontrollera för den stelbenta syriska byråkratin samtidigt som den också ledde till missnöje bland olika befolkningsgrupper och som speciellt riktades mot alawiterna. Det gamla baathpartisystemet hade då gjort sitt. Syriens ekonomi hade stort behov av nya andningsmöjligheter, men den unge presidenten kunde inte förvandla Syrien till någon ”tigerekonomi”. Det skulle ha utgjort en utmaning för hela det maktsystem som hans far metodiskt hade byggt upp.

Det ledde därför till ett inbördeskrig, som snabbt skulle slå sönder Syriens bräckliga religiösa samexistens, som åren innan mer och mer byggt på förtryck och allt mindre på omfördelning av landets nationella rikedomar.

Men varför tog det så lång tid för de ledande medierna i väst och den politiska debatten här att inse detta?

Medierna vägrade att se revolten i Syrien som något annat än en fortsättning på revolutionerna i Tunisien och Egypten i ett läge då entusiasmen var stor över den arabiska våren. Journalisterna begrep inte de raffinerade religiösa skillnaderna i Syrien, eller ville kanske inte förstå; det hände flera gånger att mina artiklar blev stoppade.

Oppositionella syriska intellektuella, av vilka många befunnit sig i exil under decennier, hade en uppfattning som liknade den som irakiska oppositionella hade i samband med USA:s invasion 2003. Några av dem förväxlade ärligt sina egna förhoppningar om ett sekulärt samhälle med det verkliga läget, medan andra – som Muslimska brödrskapet – försökte förvillia i syfte att tillskansa sig stöd från väst.

2011-2012 rådde en form av intellektuell McCarthyism i Syrienfrågan: om man sade att Assad inte var på väg att falla inom tre månader blev man misstänkt för att vara avlönad av den syriska regimen. Den ene efter den andre medlemmen av exiloppositionen inom *Syrian National Council* framträdde i tv och försäkrade att de enstaka religiöst sekteristiska missdåden bara var ett verk av Assads underrättelsetjänster, att läget var under kontroll, och att *Syrian National Council* hade en plan, som skulle avvärja alla hot om inbördeskrig. Och eftersom det franska utrikesministeriet tagit sig an den syriska oppositionens sak skulle det ha varit olämpligt att ifrågasätta kommunicéerna därifrån. Som Georges Malbrunot och Christian Chesnot [franska journalister med Mellanöstern som specialitet, satt 2004 fyra månader som gisslan i Irak. ö.a] skriver i sin nya bok *Les Chemins de Damas* [Vägarna till Damaskus] är det bättre ”att ha lika fel som alla andra än att vara ensam om att ha rätt”.

Var konflikten i Syrien påverkad av religiös sekterism redan från början eller kom de religiösa frågorna upp i ett senare läge?

Ända från början var konflikten i Syrien religiös, social och politisk. Dessa tre faktorer samverkade, eftersom religiösa skiljelinjer finns överallt i Syrien. Upproret startade som ett försök att bli av med Assad, den statliga byråkratin, Baathpartiet, underrättelsetjänsterna och den syriska arméns generalstab. Men alla dessa organ är fulla av alawiter, av vilka 90 procent arbetar för staten.

Det går att följa de religiösa mönstren på kartan. I blandade alawitisk-sunnitiska områden förekom uppror bara i sunnitiska områden. I Latakia, Baniyas och Homs förekom sammanstötningar mellan demonstranter och alawitiska motdemonstranter. Denna mobilisering till stöd för Assad var inte enbart styrd av regeringen. Snarare var den en del av den urbana *asabiyya* (sammanhållning mellan olika befolkningsgrupper), som Michel Seurat [fransk sociolog som 1985 kidnappades i Libanon av islamiska jihadistiska organisation, en föregångare till Hezbollah. Uppgavs ha dödat 1986. Hans kvarlevor återfanns 2005, ö.a] skildrat så väl i

fallet Tripoli [i Libanon]. I Daraaprovinen är nästan hela befolkningen sunnimuslimsk och där spred sig demonstrationerna på ett naturligt sätt – men de upphörde precis på gränsen till den drusdominerade Sweidaprovinen, där det inte alls fanns något stöd för protesterna. I Aleppo var motsättningarna i huvudsak sociala, mellan välbärgade och fattigare folk, och mellan bofast stadsbefolkning och nytillkomna från landsbygden, som levde i slummen. Fast den religiösa faktorn fanns i Aleppo också, med de kristna som starka anhängare till regimen medan kurderna bedrev sitt eget spel, vilket framgick av de autonoma kantonerna i Afrin, Ein al-Arab (Kobane) och Qamishli.

Till sist började den religiösa sekterismen överskugga de andra parametrarna i den syriska krisen.

I oktobernumret 2013 av den franska nättidningen *OrientXXI* publicerade du en artikel om hur det delade politiska utrymmet i Syrien ter sig på kartorna: *L'insurrection syrienne et la guerre des cartes*. Där kom du med grova uppskattningar hur det syriska territoriet är uppdelat och hur stora delar av befolkningen de olika politiskt-militära lägren behärskar, där angav du en siffra om att Assad och hans allierade kontrollerade 50-60 procent av befolkningen – men något mindre av själva den geografiska ytan – medan olika sunni-arabiska grupper hade kontroll över 15-20 procent av befolkningen och kurderna kanske 5-10 procent. Resten handlade om folk bosatta i omstridda områden. Skulle du kort kunna förklara hur du kommit fram till de siffrorna?

Från första början under min vistelse i Syrien slogs jag av bristen på tillförlitliga statistiska och kartografiska källor. Forskare och experter brukade helt enkelt extrapolera utifrån lokala fallstudier eller data på provinsnivå som man generaliserat. Min första uppgift blev därför att bygga upp ett geografiskt informationssystem baserat på syriska folkräkningar och topografiska kartor.

Nu har jag en databas med befolkningsstatistik över 6 000 samhällen i Syrien, samt kvartersbaserade databaser över tio större städer. Det har gjort det möjligt att beräkna den del av befolkningen som lever i områden som kontrolleras av rebellerna, av kurderna och av regeringen, även om det handlar om grova uppskattningar, eftersom vi har så lite information om den geografiska bakgrunden för flyktingar eller internt omflyttade personer.

Siffrorna i *OrientXXI* baserade sig på det militära läget sommaren 2013 och mycket har hänt sedan dess. Kan du säga något säkert om hur mycket territorium och befolkning som de olika parterna kontrollerar idag?

För det första har det varit en stor flyktingström från Syrien. FN:s flyktingorgan (UNHCR) uppger en siffra på cirka 3,7 miljoner flyktingar, men vi kan antagligen tillfoga ytterligare en miljon, som inte blivit registrerade som flyktingar, på grund av att de har det tillräckligt bra ställt för att undvika det eller på grund av att de tagit sig över gränsen i hemlighet.

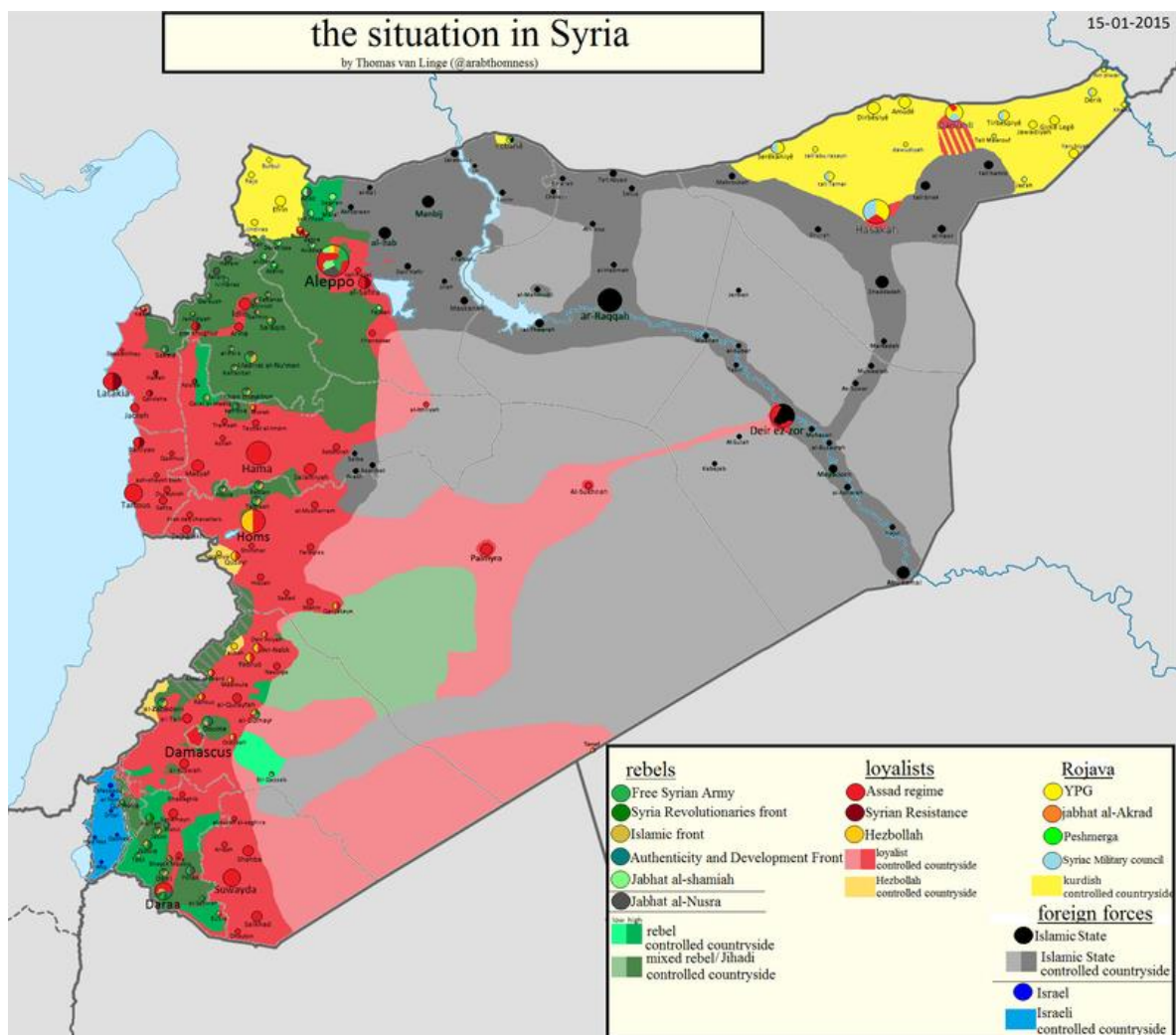
I Syrien återstår nu cirka 18 miljoner invånare som inte dukat under för kriget eller flytt utomlands. De är fördelade på följande vis: 3-6 miljoner i områden som hålls av rebellerna, 10-13 miljoner i regeringskontrollerade och 1-2 miljoner i den kurdiska regionen.

Skillnaderna har med inre folkomflyttningar att göra. Folk som befinner sig på flykt inne i landet uppgår nu enligt UNHCR till minst 6,5 miljoner, även om vi vet att den siffran underdrivs av alla parter i syfte att kunna erhålla mer humanitärt bistånd. Bakgrunden för de syriska flyktingar som befinner sig utomlands är lättare att bestämma, eftersom de är registrerade av UNHCR, men det är svårt med dem som befinner sig på flykt inne i landet. Det verkar emellertid vara så att huvuddelen av folkrörelserna inne i landet går från osäkra och utarmade områden till mer stabila och ekonomiskt fungerande regeringskontrollerade områden.

Det är lättare att ange procentandelar för hur stora delar geografiskt som olika läger håller, men märk väl att detta inte ger någon bra förståelse för det militära läget, eftersom ett stort område på landsbygden är mindre strategiskt relevant än de stora städerna eller de viktigaste kommunikationslederna.

Den syriska regeringen kontrollerar ungefär 50 procent av territoriet, men man har 55-72 procent av den befolkning som blivit kvar i Syrien. Rebelsidan kontrollerar 45 procent geografiskt och 17-34 procent av befolkningen, medan kurderna inte kontrollerar mer än 5 procent av territoriet med 5-10 procent av befolkningen.

Eftersom data från såväl UNHCR som från andra håll visar att en stor majoritet av flyktingarna och inhemskt omflyttade personer härrör från rebellkontrollerade zoner kan vi precisera våra siffror något och dra slutsatsen att drygt två tredjedelar av den del av Syriens befolkning, som är kvar i landet är bosatta i regeringskontrollerade områden och mindre än en fjärdedel i rebellkontrollerade. Men det är svårt att säga något mer precist än så.

Om vi tittar närmare på de 45 procent av syriskt territorium och de 17-34 procent av befolkningen under sunnirebellernas kontroll så vet vi att det finns hundratals olika grupper, som opererar där. Kan du säga något närmare om det? Exempelvis befinner sig den s k Islamiska Staten nu i krig med större delen av resten av upprorsidan och har framträtt som en helt och hållet egen stridande kraft. Hur stor del av Syrien kontrolleras IS egentligen?

Det är svårt att säga vilka områden som kontrolleras av rebellgrupper som Ahrar al-Sham, Nusrafronten, Fria syriska armén (FSA), eller andra sådana fraktioner. Det är enklare med Islamiska staten, eftersom den är den enda gruppen på sitt territorium. För närvarande håller den cirka 30 procent av syriskt territorium, även om detta inbegriper stora ökenområden. Den befolkning som lever under Islamiska statens välde kan uppskattas till 2-3,5 miljoner, vilket innebär något kring 10-20 procent av den aktuella befolkningen.

Räknar man ihop grupper som Ahrar al-Sham, Nusrafronten, Islamarmén och olika fraktioner inom FSA kanske vi kommer upp till 15 procent av territoriet och 2,5 miljoner människor, fastän politisk kontroll kan vara delad bland eller mellan många olika grupper. Sen är det också så att befolkningstätheten varierar avsevärt mellan olika områden. Exempelvis kontrollerar Islamarmén ett mycket litet område i östra Ghoutaregionen utanför Damaskus, vilket utgör 0,1 procent av landets yta. Men denna del är mycket tätbefolkad och har kanske 350 000-500 000 invånare, vilket betyder att Islamarmén kontrollerar 2-3 procent av Syriens befolkning.

Översättning: Björn Erik Rosin